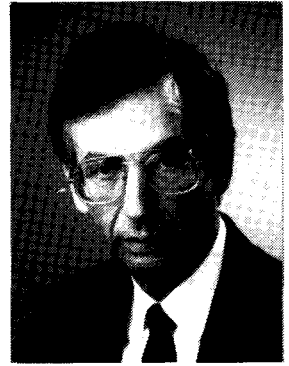

Prof. mr. dr. A. Postma

Wettelijke bescherming van het Nederlands

Voor de instandhouding of verdwijning van een taal is de houding van een overheid van eminent belang. De pluriformiteit in de schepping dient gehandhaafd te blijven, ook waar het talen betreft. Dat is een voorwaarde voor economische bloei. Het gebruik van de Nederlandse taal is een grondrecht dat in de Grondwet moet worden vastgelegd.

Sedert enige jaren wordt in Nederland regelmatig gediscussieerd over de positie van het Nederlands. De oorzaak van deze discussie ligt in de consequentie met betrekking tot het Nederlands die sommige leden van de Nederlandse elite menen te moeten trekken uit de naderende Europese eenwording. Wat tot dusverre in de gedachtenwisseling vrijwel ontbroken heeft, is een benadering vanuit het christen-democratisch gedachtengoed. Een dergelijke benadering wordt in deze bijdrage beproefd.

Het Nederlands

Het Nederlands als algemene omgangstaal is nog betrekkelijk jong. De standaardtaal, zoals deze nu aanwezig is, is eerst ontwikkeld in de eerste helft van de zeventiende eeuw. Van grote invloed is hierbij de Statenvertaling geweest, die op de vorming van de Nederlandse taal een invloed heeft uitgeoefend welke vergelijkbaar is

met die van de vertaling van Luther op de Hoogduitse standaardtaal.

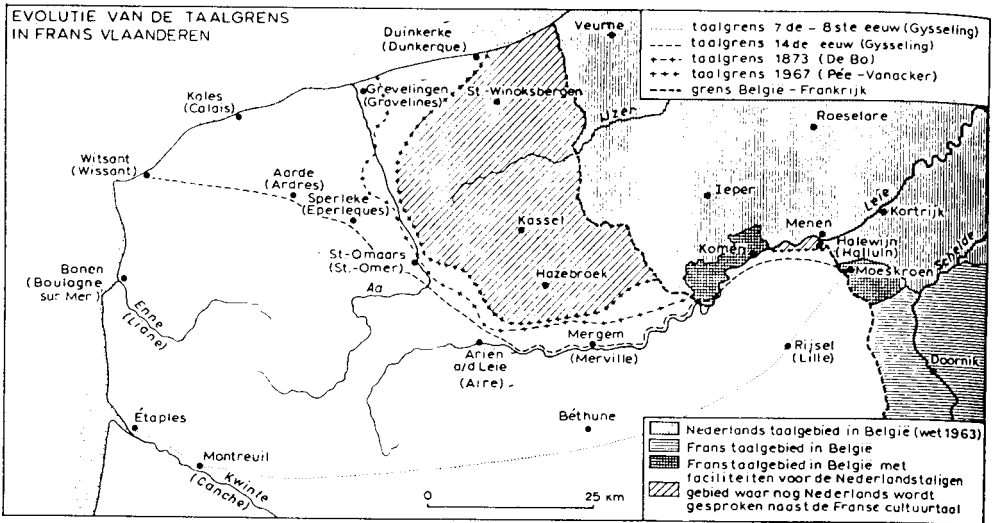
In welk gebied zijn de Nederlandse taal of de haar constituerende streektaalen verspreid geweest? In de eerste plaats wordt onze aandacht getrokken naar Europa. Een ernstige misvatting zou het zijn de verspreiding van het Nederlandse taalgebied beperkt te zien tot de grenzen van het Koninkrijk der Nederlanden. Bijgevoegde kaart I laat zien waar in de Middeleeuwen tot ver in Frankrijk het Nederlands gesproken werd. Een stad als Boulogne (de oorspronkelijke Nederlandse naam luidt Bonen of Beunen) was in de veertiende eeuw nog Nederlandstalig. De burgers van Calais (Nederlandse naam: Kales), die in de vijftiende eeuw de sleutels van de stad blootvoets aan de Engelse koning dienden aan te bieden, waren Vlaamssprekend.

Kaart I laat eveneens zien welk enorm terrein het Nederlands in de afgelopen eeuwen heeft prijsgegeven. Nog slechts een klein gedeelte van het oorspronkelijke Nederlandse taalgebied is behouden gebleven (kaart II). Hierbij dient aangetekend te worden dat ook de streek benoorden de taalgrens niet meer zuiver Nederlandstalig is. Per generatie wordt het aantal Neder-

---

Prof. mr. dr. A. Postma (1943) is hoogleraar Staatsrecht en Onderwijsrecht aan de Rijksuniversiteit te Groningen en bijzonder hoogleraar Onderwijsrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

FRANS VLAANDEREN

De Diets-romaanse taalgrens, die in de 7de-8ste eeuw in Frankrijk ontstond op een lijn Étapes-Rijsel, is sindsdien naar het noorden verschoven. In Frans Vlaanderen spreekt men nog een archaïsch getint Vlaams dialect, dat sterk verwant is met het Westvlaams. Op dit ogenblik grijpt geen opschuiving van de taalgrens meer plaats, maar wel gebeurt een inwendige uitholling, die samenvalt met de generatiewisselingen. De oudste generatie gebruikt nog bij voorkeur het dialect in de gewone omgang, de middengroep (ca. 35-60 jaar) spreekt al bij voorkeur Frans, bij vele jongeren is zelfs de passieve kennis van het Vlaams beperkt. In de streken met een sterk agrarisch karakter handhaaft het Vlaams zich beter.

landstaligen geringer, zodat voor een uiteindelijk uitsterven van het Nederlands gevreesd moet worden, tenzij de op gang komende tegenbeweging voldoende kracht krijgt om het tij nog te keren.

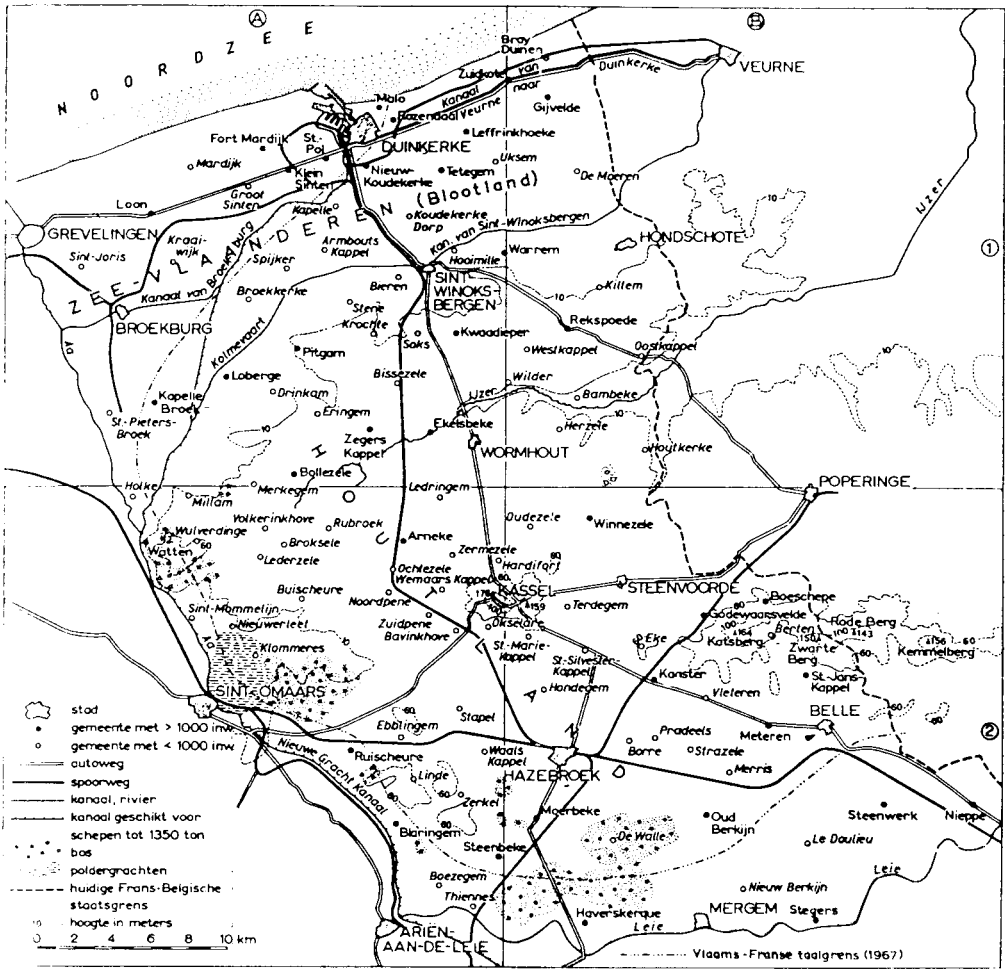
De vraag die we ons dienen te stellen bij de constatering van de ondergang van het Nederlands is de volgende: wat is de oorzaak van deze ondergang? Hoe komt het dat ouders hun kinderen niet in hun moedertaal, doch in een vreemde taal opvoeden? Is de verdwijning van het Nederlands in Frankrijk een natuurnoodzakelijkheid geweest, waartegen niets te beginnen viel?

De ondergang van het Nederlands in Frankrijk is géén natuurnoodzakelijkheid geweest, doch veroorzaakt door politieke en economische omstandigheden. In de zeventiende eeuw wordt het dan nog Nederlandstalige gebied afgenomen van de Zuidelijke Nederlanden en bij Frankrijk gevoegd. Met name na de Franse Revolutie begint een politiek van stelselmatige on-

derdrukking van het Nederlands. In 1853 wordt het Nederlands als voertaal in het onderwijs verboden. Jarenlange pogingen om het Nederlands als keuzevak op de middelbare scholen te introduceren, worden eerst in de jaren zeventig van deze eeuw met succes bekroond.

Wie carrière wil maken moet de taal van de machthebbers spreken

Het gevolg van deze politieke druk is dat

eerst de Nederlandstalige elite van taal verandert en Franstalig wordt. Immers – zo luidt de redenering – , wie carrière wil maken, dient de taal van de machthebbers te spreken, en deze zijn nu eenmaal Franstalig. De massa van de bevolking blijft nog lang Nederlandstalig. De grote verschuiving in de richting van het Frans begint na de Eerste Wereldoorlog, eerst bij de meisjes en daarna bij de jongens. De oorzaken hiervan zijn de volgende: de toenemende alfabetisering, de oprukkende communicatiemedia en de openbreking van een gesloten agrarische samenleving.

king tot het Nederlands in Frankrijk de volgende conclusies worden getrokken. Taalverlating vindt niet automatisch plaats, doch heeft zijn oorzaak in verschillende gronden. Taalverlating wordt bevorderd, indien van overheidswege een bepaalde taal wordt bevorderd en een andere taal wordt gediscrimineerd. De taal van de economisch-politiek machtigen oefent een grote aantrekkingskracht uit op anderstaligen. Taalverlating vindt in de twintigste eeuw op ongeëvenaarde schaal plaats ten gevolge van alfabetisering, de oprukkende communicatiemedia en de openbreking van gesloten agrarische samenlevingen.

Uit het bovenstaande kunnen met betrek-

Het Nederlands in België

Bezien wij nu of de hierboven getrokken conclusies met betrekking tot het Nederlands in Frankrijk generaliseerbaar zijn. Daartoe richten we in eerste instantie de blik op België.

Het is opmerkelijk te constateren dat de taalgrens in België – in tegenstelling tot die in Frankrijk – nauwelijks ten nadele van het Nederlands verschoven is. (Over het probleem Brussel wordt later gesproken.) Desalniettemin is het Nederlands in Vlaanderen eeuwenlang aan een ernstige bedreiging – vooral vanwege het Frans – blootgesteld geweest. In de eerste plaats is dat het geval geweest gedurende de Middeleeuwen, wanneer Vlaanderen leenroerig is aan de Franse koning en mitsdien het Frans als taal van de administratie doordringt. In de tweede plaats is er de aantrekkingskracht van het Frans als taal van de machtigste Europese mogendheid op de Vlaamse elite. Een gedeelte van die elite verlaat – aangetrokken door de *glamour* van het Frans – vrijwillig de moedertaal en kiest voor het Frans. In de derde plaats is er de welbewuste verfransingspolitiek vanwege de overheid. Deze politiek van verfransing is zeer sterk onder de Franse bezettingsmacht (tot 1815) en wordt voortgezet door de overheid van het onafhankelijke België na 1830.

Deze welbewuste politiek van verfransing heeft vele gevolgen gehad. Op enkele daarvan wordt hier ingegaan. De aantasting van het Nederlands heeft vooral in de grote steden plaatsgevonden. Bij de talentelling van 1930 – toen de verfransing van Vlaanderen op het hoogtepunt stond – bedroeg het aantal Franstaligen in de stad Antwerpen 10%, in de stad Gent 17%. Op het Vlaamse platteland was dit percentage veel geringer. Opmerkelijk is het verschijnsel dat de Franstaligen vooral in de hogere kringen te vinden waren. Dit hangt samen met het karakter van het onderwijs. Tot 1930 was in Vlaanderen géén Nederlandstalige universiteit aanwezig (eerst in dat jaar werd de universiteit van Gent verne-

derlandst), en eerst in 1932 werd bij wet bepaald dat de voertaal van het middelbaar onderwijs Nederlands diende te zijn. Decennia-lang is de Nederlandstalige elite in Vlaanderen stelselmatig verfranst. Het gevolg hiervan is geweest dat tenslotte een sociale bovenlaag is ontstaan die zich in taalgebruik wezenlijk onderscheidde van de gewone Vlaamse bevolking. Aldus ontstond een sociale taalgrens.

In de van oorsprong Nederlandstalige stad Brussel is de verfransing sneller en dieper gegaan dan in andere Vlaamse steden. Omstreeks 1790 wordt het percentage Franstaligen niet hoger geschat dan op 5 à 10%. Met name na de vorming van de onafhankelijke Belgische staat in 1830 neemt de verfransing toe. Brussel is de hoofdstad van het onafhankelijke België, de ministeries en de administratie zijn daar gevestigd. Dit leidt tot een instroom van vele honderdduizenden. De bevolking stijgt van nog géén honderdduizend in 1830 tot ongeveer één miljoen nu. Tevens vindt in dezelfde periode een aanmerkelijke daling van het aantal Nederlandstaligen plaats. De volgende cijfers illustreren dit.

Percentage Nederlandstaligen in:	
1846:	66,65;
1910:	46,25;
1920:	37,82;
1930:	33,69;
1947:	24,24.

De oorzaken van deze taalverschuiving zijn de volgende. In de eerste plaats is er de inwijking van vele tienduizenden Franstaligen uit Wallonië. Deze inwijking verklaart echter niet waarom zovele honderdduizenden Nederlandstaligen hun moedertaal opgeven. Dit laatste gebeurt onder druk van de Franstalige administratie en vooral door middel van Franstalig onderwijs. Hoe dit gebeurt moge met enkele voorbeelden worden verduidelijkt. In Brussel-stad beschikken de circa 70 000 Nederlandstalige Brusselaars in 1914 over vijf

Nederlandse klassen. In 1918 resten er nog vier, in 1919 nog twee, in 1920 nog één. In 1921 is er geen enkele Nederlandstalige klas meer. In 1925 laat de socialist Camille Huysmans een enquête houden in de lagere stadsscholen. Van de 2400 leerlingen zijn er 900 uitsluitend Nederlandstalig, 670 uitsluitend Franstalig en 830 zijn tweetalig. Al deze kinderen zitten in Franstalige klassen! Het onderwijs in een andere taal dan de moedertaal leidt tot rampzalige resultaten: 61% van de kinderen heeft een leerachterstand van een of meer jaren.

Uit het bovenstaande kunnen we het volgende concluderen. De dominantie van de taal van de bovenlaag leidt tot taalverschuiving bij de onderste lagen van de bevolking, des te sneller indien onderwijs en bestuur in dezelfde richting sturen. De taalverschuiving in een grote stad gaat snel, daar het hier een open en geen gesloten samenleving betreft. Onderwijs in een andere taal dan de moedertaal leidt tot achterstanden en is economisch dus nadelig. Eerst omstreeks 1975 wordt de verfransing in Brussel gestopt en wint het Nederlands terrein. De oorzaak hiervan ligt in de economische en politieke macht van de Nederlandstaligen in Vlaanderen. Het mechanisme werkt nu ten gunste van het Nederlands.

De huidige situatie in Vlaanderen is een gans andere dan die van zestig jaar geleden. Van een tweetalig gebied, waarin het Frans domineerde, is Vlaanderen praktisch homogeen Nederlandstalig geworden. Zelfs in Brussel, waar de verfransing honderden jaren om zich heen heeft gegrepen, is deze gestopt en is een licht begin van vernederlandsing merkbaar.

Indien de taalsituatie in Belgisch-Vlaanderen omstreeks 1900 vergeleken wordt met die in Frans-Vlaanderen, ontwaren we een parallel: een vrijwel homogeen Nederlandstalig platteland en sterke Franstalige kernen in de steden. Een kleine eeuw later is het verschil tussen beide gebieden op-

merkelijk: een vrijwel volledige verfransing in Frans-Vlaanderen en een vrijwel volledige vernederlandsing in Belgisch-Vlaanderen. Welke oorzaken hebben tot deze verschillende ontwikkeling geleid?

De oorzaak van de verschillende ontwikkeling ligt in de successen van de Vlaamse Beweging. Oorspronkelijk is deze beweging gestart als een taalkundige beweging, gericht op de versterking van de positie van het Nederlands. Omstreeks 1900 komt de Vlaamse Beweging tot het inzicht dat de positie van het Nederlands alleen gered kan worden, indien de taal zich ook in het economische leven een plaats weet te veroveren. Ook de omgekeerde stelling wordt aangehangen: de economie in Vlaanderen kan slechts bloeien, indien de taal van het volk tevens de taal van de economie is. Een uitvloeisel van deze stelling is, dat de sociale taalgrens dient te verdwijnen en de Franstalige elite moet worden vernederlandsd. De elite moet zich in haar taalgedrag aanpassen aan de bevolking, de bevolking behoeft zich niet aan te passen aan de elite.

De verbinding die in bovengenoemde stellingen wordt gelegd tussen taal en economie, wordt wel samengevat onder de leuze: taalbelang is stoffelijk belang. In de praktijk van het economische leven heeft deze stelling op verschillende plaatsen ingang gevonden. Als eerste voorbeeld wordt hier gewezen op het Vlaamsch Handelsverbond, opgericht in 1908 door de grootindustriële Lieven Gevaert, stichter van het concern Agfa-Gevaert. In artikel 1 van de statuten wordt het volgende geformuleerd:

alle nemen de verplichting op zich, het hunne bij te dragen om het gebruik van het Nederlandsch in handel en nijverheid te bevorderen, *teneinde* (cursive-ring van de schrijver) de economische kracht van het Vlaamsche volk uit te breiden.

Kennelijk bestaat er een verband tussen de taal in het economische leven en de bloei van dat economische leven. Het

Vlaamsch Handelsverbond, de voorganger van het Vlaams Economisch Verbond, op dit moment de grootste werkgeversorganisatie in Vlaanderen, is niet de enige organisatie met een dergelijke statutaire bepaling geweest. Ook de Kredietbank, één der grootste Belgische banken, en de Boerenbond, meer dan honderd jaar oud, hebben soortgelijke bepalingen in hun statuten opgenomen.

De vernederlandsing van Vlaanderen is te danken aan de politieke successen van de Vlaamse beweging. Deze successen zijn op een zodanig moment gekomen (de taalwetten uit de jaren dertig), dat de gevolgen van alfabetisering, het doordringen van communicatiemedia en het doorbreken van de gesloten samenleving nog omkeerbaar waren. Het grote verschil tussen Frans-Vlaanderen en Belgisch-Vlaanderen ligt hierin dat in het laatste gebied een beschermende taalwetgeving tot stand gekomen is, terwijl in het eerste gebied deze volledig ontbrak. Door middel van het Vlaamse voorbeeld zien we de stelling bevestigd, dat de houding van overheidswege ten opzichte van de taal van eminent belang is voor de instandhouding of verdwijning van die taal. Het maakt nogal wat uit of de overheid optreedt als beschermer of onderdrukker.

Uit het Vlaamse voorbeeld kan nog een tweede conclusie getrokken worden. Kennelijk bestaat er verband tussen taal en overige terreinen van het maatschappelijk leven, zoals dat van de economie. Zou het toevallig zijn dat de bloei van de Vlaamse economie samenvalt met de vernederlandsing van dat gebied? Zou het toeval zijn dat juist in dat gebied sedert 1970 de arbeidsproductiviteit sneller gestegen is dan waar ook ter wereld? Of zou het wellicht zo zijn dat de eenheid in het maatschappelijk leven, ook op taalgebied, een noodzakelijke voorwaarde is voor economische bloei? Het Vlaamse voorbeeld wijst in de laatste richting.

Het Nederlands in Nederland

Het Nederlands als algemene omgangstaal dateert eerst uit de twintigste eeuw. Vóórdien speelden de streektaalen een overheersende rol, ook onder de elite. Van de leden van provinciale staten van Limburg in 1825 is bekend dat slechts drie van hen het algemeen Nederlands beheersten. Tot ver in de negentiende eeuw klaagden kandidaten voor de Tweede Kamer – op verkiezingstoernee in de provincie Drenthe – dat hun electoraat slechts de Drentse streektaal beheerste. Hierbij moet opgemerkt worden dat, ten gevolge van het toen heersende censuskiesrecht, het electoraat beperkt was tot de maatschappelijke elite.

Vanwege de negatieve connotatie van het begrip 'dialect' wordt hier de uitdrukking streektaal gebezigd. Overigens bestaat er geen fundamenteel onderscheid tussen taal en dialect. Het verschil kan als volgt worden uitgedrukt: taal is het dialect van de machtigen, dialect is de taal van de machtelozen. Afhankelijk van de machtsverhoudingen wordt een dialect taal, of wordt omgekeerd een taal dialect. In Vlaanderen werd het Nederlands in de negentiende eeuw van taal dialect. In Nederland wordt het Gronings beschouwd als dialect; in de Middeleeuwen was het echter de taal van het machtige handelsverbond de Hanze.

Niet alle streektaalen in Nederland behoren tot de Nederlandse taalgroep. In Friesland valt het Fries daarbuiten. In Zuid-Oost Limburg wordt de streektaal gerekend tot de Duitse taalgroep, niet tot de Nederlandse. Het Fries behoort noch tot de Nederlandse noch tot de Duitse taalgroep. Voor deze beide streektaalen geldt, dat ze onder invloed van het Nederlands terrein hebben moeten prijsgeven. Voor het Fries geldt dat per generatie één achtste van de Friestalingen overschakelt op het Nederlands. Uit onderzoek in de Groningse plaats Winsum blijkt dat van de leerlingen op de basisschool nog slechts 5% de Groningse streektaal hanteert. Ook de overige streek-

talen binnen het Koninkrijk der Nederlanden gaan er zienderogen op achteruit, zo wel kwantitatief als kwalitatief.

De oorzaken van de vooruitgang van het algemeen-Nederlands in Nederland zijn dezelfde als die van de achteruitgang in Frankrijk. De politieke en economische elite spreekt Nederlands, de taal van wetgeving en onderwijs is Nederlands, de alfabetisering vordert en de samenleving breekt los uit zijn traditionele banden. Zonder wettelijke bescherming zullen de streektalen binnen enkele decennia van de Nederlandse bodem verdwenen zijn.

Zonder wettelijke bescherming zullen de streektalen uit Nederland verdwijnen

---

Andere landen

De verschijnselen die we hiervoor vaststelden met betrekking tot het Nederlandse taalgebied, treffen we ook elders aan. Het Frans, dat in Frankrijk in 1900 door slechts eenderde van de bevolking gesproken werd, heeft daar nu praktisch alle streektalen verdreven. Omgekeerd heeft het Frans de duimen moeten leggen voor het Engels in Louisiana en in Canada, behalve in Québec. Ook hier is voor de handhaving van de taal de houding van de overheid weer doorslaggevend geweest. In het ene geval leidt dit er toe dat een wereldtaal blijft bestaan, in het andere geval dat deze verdwijnt. Zo heeft het Duits zich weten te handhaven in Zuid-Tirol, doch staat het onder zware druk in de Elzas. Een taal handhaaft zich dus niet vanwege haar intrinsie-

ke rijkdom, maar ten gevolge van politieke en economische omstandigheden. Door het ontbreken van dergelijke omstandigheden wordt het Jiddisch nu nog slechts gesproken door 25% van de Joodse bevolking in de Sowjet Unie, terwijl dat percentage in 1900 nog 98% bedroeg. Zo wordt de nationale taal van Letland nog door slechts 50% van de bevolking gesproken, en om te besluiten: het aantal Welschsprekenden in Wales is gedaald tot 20%.

Christen-democratische visie

In een christen-democratische benadering kan en mag taal niet beschouwd worden als een economisch goed, waarover naar geloven kan worden beschikt. Taal is meer en taal is iets anders. Taal is nauw verbonden met de menselijke persoonlijkheid. Het is voor de mens de mogelijkheid zich te uiten en daardoor als mens met zijn medemens(en) in contact te treden. In géén enkele taal kan dat contact zo diepgaand plaatsvinden als in de moedertaal. In een aangeleerde taal blijft het behelpen. In de moedertaal weent en lacht de mens, niet in een andere. In alle talen werd op Pinksteren het Evangelie gepredikt.

Omdat in de christen-democratische visie alle mensen gelijkwaardig zijn – ze zijn immers alle geschapen naar Gods beeld – zijn ook hun talen gelijkwaardig. Nederlands is niet beter dan Limburgs, Engels is niet beter dan Nederlands. Indien de ene taal wel beter geacht zou worden dan de ander, dan betekent dit dat de ene mens verheven wordt boven de andere.

Wat dient nu de overheidstaak op dit terrein te zijn? Het christen-democratisch uitgangspunt van de gerechtigheid brengt met zich dat de overheid voorwaarden dient te creëren, opdat ieder mens zich kan ontplooiën overeenkomstig zijn eigen aard, inclusief het taalkundig aspect. Deze eis geldt zowel voor het nationale als het Europese niveau. Het verheffen van een taal op Europees niveau tot *lingua franca* doorbreekt de gelijkwaardigheid van de talen en daarmee van de mensen. Dit

geldt ook voor een feitelijk ontstaan van een *lingua franca*.

Ook vanuit een ander christen-democratisch uitgangspunt kan de taalkwestie worden benaderd, en wel vanuit het rentmeesterschap. De schepping is ons toevertrouwd, niet om daarmee naar willekeur om te springen, doch om haar als een goed rentmeester te beheren. Niet slechts het natuurlijke milieu is ons toevertrouwd, doch ook het taalkundige. Niet slechts van milieubescherming dient er sprake te zijn, doch ook van taalbescherming. De pluriformiteit in de schepping dient gehandhaafd te blijven, ook waar het de talen betreft.

Stel dat de christen-democratie haar roeping op dit punt ontrouw zou worden, wat zijn dan de te verwachten gevolgen? De pluriformiteit op het gebied van de talen zal verdwijnen, waardoor de samenleving verandert. Uniformiteit zal uiteindelijk in de plaats treden van differentiatie, hetgeen als verarming te beschouwen valt. Er zal een taalstrijd ontstaan die de volkeren tegen elkaar opzet en de volkeren ook onderling verdeelt. De pedagogische resultaten zullen achterblijven, en mitsdien ook de economische. Kortom: datgene wat men beoogt zal juist tot het tegenovergestelde leiden. Niet ongestraft kan een belangrijk maatschappelijk aspect als het taalkundige verwaarloosd worden. Gebeurt dit toch dan zullen ook de overige maatschappelijke aspecten, zoals het economische, aangetast worden.

De christen-democratische visie brengt ook met zich dat men in contact zal treden met de anderstalige. Echt contact is geen eenrichtingsverkeer, doch altijd wederzijds. Dit betekent dat naar vermogen de taal van de ander wordt aangeleerd, juist ter wille van het contact. Echt contact is uitgesloten indien niet wederzijds de begeerte aanwezig is elkanders talen te leren. Echt contact is uitgesloten indien men de ander ervan weerhoudt de eigen taal te leren. Indien een Nederlander in Nederland

een buitenlander niet tegemoetkomt in zijn streven om Nederlands te leren, doch hem uitsluitend in het Engels antwoordt, snijdt hij juist het contact met die ander af. Hij laat hem namelijk niet tot zijn privé-domein, *in casu* de moedertaal.

Het leren van andere talen bevordert de communicatie met anderen. Dat is echter alleen het geval indien dit niet geschiedt ten koste van de moedertaal. Geschiedt dit wel op kosten van de moedertaal, dan is er echter van communicatie met de ander geen sprake: er is immers een stuk van de eigen persoonlijkheid weggesneden.

Praktische consequenties

Welke gevolgen dienen nu in de praktijk getrokken te worden uit de hierboven getrokken conclusie, dat de christen-democratische uitgangspunten gerechtigheid en rentmeesterschap de overheid verplichten tot bescherming en instandhouding van het taalkundige landschap? Deze vraag zal worden beantwoord met betrekking tot de onderwerpen openbaar bestuur en onderwijs.

De verplichting van de overheid om in het openbaar bestuur het Nederlands te beschermen, kan ook op een andere wijze geformuleerd worden, namelijk als een recht van de Nederlander om in Nederland in zijn eigen taal bestuurd te worden. Van de burger uit gezien is dit een sociaal grondrecht. Nu is het opmerkelijk dat – in tegenstelling tot vele andere landen – dit grondrecht in Nederland noch in de Grondwet noch in de formele wetgeving is neergelegd. Slechts uit de jurisprudentie van de afdeling Rechtspraak van de Raad van State blijkt, dat in Nederland de taal van het openbaar bestuur het Nederlands is. Er is echter geen enkele (grond)wettelijke verplichting, die de Raad van State tot een dergelijke jurisprudentie dwingt. Formeel gesproken heeft de Raad van State de volledige vrijheid om te beslissen dat in het openbaar bestuur het taalgebruik vrij is, en dat de overheid, als het haar goeddunkt, Frans, Duits, Engels of Nederlands

kan gebruiken. Omdat het hier om een grondrecht van de Nederlandse burger gaat, dient dit grondrecht in de Grondwet en de daarvoor in aanmerking komende wetten, te worden vastgelegd. Met betrekking tot vele andere grondrechten is dit reeds gebeurd, en er is geen reden te bedenken om juist ten aanzien van dit grondrecht een uitzondering te maken.

Ook op Europees niveau zal het hiervoor geformuleerde uitgangspunt consequenties dienen te hebben. De burgers die binnen een bepaalde staatkundige eenheid wonen – zoals de Europese Gemeenschap – hebben het grondrecht bestuurd te worden in hun eigen taal. Dit geldt niet uitsluitend voor de Frans-, Duits- of Engelstaligen, doch ook voor de Nederlandstaligen. De juistheid van een principe is niet afhankelijk van de grootte van een taalgroep. Vanuit christen-democratisch oogpunt zal op Europees niveau zowel juridisch als feitelijk de gelijkheid en gelijkwaardigheid van de talen gewaarborgd dienen te blijven. Aldus wordt ook het wezen van Europa gewaarborgd. Het wezen van Europa wordt gevormd door de taalkundige pluriformiteit. Aantasting van die taalkundige pluriformiteit is een aantasting van het wezen van Europa, en dus anti-Europees.

Ten aanzien van het onderwijs is eveneens sprake van een grondrecht. Iedere Nederlander in Nederland heeft er recht op in het Nederlands onderwijs te genieten, indien dat onderwijs betaald wordt met Nederlands geld. Dit geldt uitsluitend voor basis- en middelbaar onderwijs, doch ook voor het universitaire onderwijs. Indien een Nederlander verplicht zou worden aan een Nederlandse universiteit geheel of gedeeltelijk in het Engels te studeren, is dat in strijd met zijn grondrecht op onderwijs in de eigen taal.

Impliciet is dit grondrecht reeds in de onderwijswetgeving aanwezig. Artikel 9,5° van de Wet op het basisonderwijs wijst indirect het Nederlands als voertaal in het

basisonderwijs aan. Voor het hoger beroepsonderwijs volgt het uit de artikelen 24,6 en 25,1° van de Wet op het Hoger Beroepsonderwijs: buitenlanders dienen het bewijs te leveren van voldoende kennis van de Nederlandse taal om het onderwijs met vrucht te kunnen volgen. Voor het wetenschappelijk onderwijs treffen we analoge bepalingen aan in de artikelen 20,2° en 26,2° van de Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs.

De hiergenoemde bepalingen zijn echter te impliciet en kunnen tot verwarring, misverstand en misbruik aanleiding geven. Het principe dat in Nederland het Nederlands de voertaal van het onderwijs is, dient in de Grondwet te worden opgenomen. Aangezien het hier een grondrecht betreft, kunnen uitzonderingen hierop slechts bij formele wet worden vastgesteld.

Besluit

Vanuit een christen-democratische visie op de taal kunnen de volgende conclusies worden getrokken. Taal is geen economisch goed, doch een middel waardoor de mens zichzelf uitdrukt en met zijn medemensen in contact treedt. Het wezenlijkste contact kan slechts in de moedertaal gelegd worden.

Door politieke en economische druk, gepaard gaande met toenemende alfabetisering en openbreking van gesloten samenlevingen, vindt taalverschuiving plaats. In de twintigste eeuw grijpt deze verschuiving plaats op een schaal als nooit tevoren, zodat talen die eeuwenlang bestaan hebben, van de aardbodem dreigen te verdwijnen.

De uitgangspunten gerechtigheid en rentmeesterschap leggen de overheid de verplichting op de pluriformiteit aan talen te beschermen. Met name geldt dit voor de terreinen onderwijs en openbaar bestuur. Aangezien het om sociale grondrechten gaat, dient in de Grondwet te worden opgenomen dat de taal van het openbaar bestuur en het onderwijs het Nederlands is,

behoudens bij de wet vast te stellen uitzonderingen. Op Europees niveau dient de gelijk(waardig)heid van de talen juridisch en feitelijk gewaarborgd te worden.

Eerbied voor de mens en zijn taal is eco-

nomisch uiteindelijk voordeliger dan een onverschillige of minachtende houding.

